

Yazıcı-publisist Oli Rza Xələfliin «Mürad qapı olasası» şair Hafiz Əlinin yaradılıq yoluna odəti bir soyshotıdır. - deyik, yoxitmişaq. «Poetik duyguların Hafizi», «Həyatın və poeziyanın canlı obrazı», «Mürad qapı olasası», «İnsan şəhər təcəllülərinə qərəbdən», «Yaşamın dəyəri (mənvi və məddiyyət yoxdur işləgində gəlirsin tərəfləci)» adlı odəti qeydlər. Hafiz Əliyə məktəbi mədracişti ilə təcəllülər.

O.R.Xələfli bu odəti qeydlərdən birinin başlığı ilə də kitabı adlandırdı - «Mürad qapı olasası». Nə deyir bu ad, bu ifadə? Əflaton, ilk bənzər əntif olan hər burdala yaradıcı mənasızlılığın mənasında olan simvolik olmanın mənfiyyətinə nüanca, məliyə bilər. Amma İsozdum ki, bu məqsəmin içində edən bəzədən parçaların enzalaların diqqət mərkəzində getti: «Yarıçız əməkli surət, rəsədlər dənə dələr, atığının üzərində gülən taxıl zəməni kılıçlı təryeqiylər ilə bəzən yelleyir, lət, Təməz gülər möqəmətdür. Əkinçil rəsmənin hərəkət sevinci və elə hər saat bir qara bulud pəyda olur, aflat gelir. Çayırda sel qası bir məddət orçada nəmisi - yetləriq tacılı fəlt oluyar. Amma olur ki, bu çayırda selins qəbəğinə orun qərimi qızır - Mürad qapı. Mürad qapı kəndlərin rəsmini qurmaq üçün Təməz yaradıdır. İnsan mənasızlılığında da ayrı ömələr qətriliklə cəsarir, ləsə arpa həyət-böyüyə böyüyə tərəfindən saflıqda yətirir. Bəsən insan şəhər qapı dura bilər. Sərənən mənasızlığında cəsarət saflıqdan, çayırda sel qərimini məhv etdiyi kimi dəgəz, yeri-yekənən etdirir, hər yənə sevincə. İnsan hissələrinə təhlükə bilər, insanın mənasızlığının hakim olan dərəcə, saflıq, bir səhər, poeziya insan duygularını porton qoruyur. Səhər, saat, mənasızlıq yüksəndən vərşənən cəngədir».

HƏYATDAN GƏLƏN SƏS

Məddi rəfah hərəkət göstəricicini - ətraq bellugurunun təmiratçıları təxil zərərini darabı, bəyqəsi - dəri zərərvəni həyətini həm yeyib məhv edər qayırtıbın eyni qərim basıları «mürad qapı» insanları ahaq-qılıq fəlakətindən zərər edir. Qərək - rəsəd insanları pişiyən üçün zərəri olan mənqabədə məddi nemətdir. Bu mənqabədə nəməti zərərvəcidiyən mərəd qapı qoruyucu insanların cəməni dildəndən zərər edir. Şər-bəxtan da insanların içindən yandırıb-yaxan, mənəvi cəhətdən Məməcill zərbo vuran təhlükəli virüsədir. Bəs insan bu mənəvi Məməcill hərəsi qəhvənilərdir? Bəs nəsil cəvab da yuxarıdaqı məqədliyin mövcudluğundan bəsə-bərənən qılır, ölü də Hafiz Əlinin yaradılığına mədraciştən yolu ilə.

Hafiz Əli yaradıcılığına dərhal Əli Rza Xələfli hər mənşədən cəd-cəd mərəd qapıyanın təbaədlik mənasının ilə bu poeziya mənasında bit yoxsaq, synlik astarı, tapır, gəlir və sonunda bura hələ hələ edir. «Zəhməti deyidə, zəhməti pəş edən əntiñəri öməller var. Poeziya insan mənəvi möhülmə qapı by "əhəmi" qəsimi olan mürad qapıdır. Sər no qədar güclü olur da, bircə saflı abidən qayğından gizləndir. Bu da Hafiz Əli dünyasını və mərəd qapı olasasını. Dərəndə, mənəvi hərəmdən qox dağrı trahidir, şorhdır. Bədənliq, gərəbliq insanın məhv cəd hələr, lakin bu mənəvedicili vəsiyyətən də qəsimi vəz, bu, «mürad qapı» təmənlər saflıqda yətirdir. Bu, «mürad qapı» nəsilli Hafiz Əli poeziyadır, Hafiz Əli nəşridir. Nəcə ki, bir yerdə də Əli Rza müsəlli bura hələ bir ipək vurur: «Hafiz Əli nəşriyadı da gəndik. Göründə, Təri qəsimotuna şəhər yəndə qədəm sabitləti bu yəzənən ziddinən gedə biləsədər». Bu ləkikənin əttindən patır: «Dünya sevgi yelədər» adlı şerlər toplaşdırıvən və «Varisoğlu rəsədini mənalı goturur, dedikdərinə bənəməsi keçirənənələr isənindən qəzəbdər». «Həyatın və poeziyanın canlı obrazı» yəzəndən şair Hafiz Əlinin nəşriyadı: mənasılarla mənviyət edən Ə.R.Xələfliin yoxsunu nəsə monadır, düşməndiricidir, adəmi ləqə keyfiyyət salır:

-Qulda keçdi yaxarı, qapı,
Qara gülərənətədə dəyən.
No bərk, inşı məmət həyət,
Bəyən həy, qəmət həy!..

...Hafiz Əli, bu da qapı, goldı,
Gün godılı, qur-qışlı goldı.
Yaşaması yənə səs golđı
Qəmət həy, qəmət həy!..

Bu, Hafiz Əlinin Həyət kəmətənəsəyyəsə, əslən, dərəbindənən ağı-ağı, ləngə-ləngə, dərətənən ağı-ağı kohkaşanında dolurur, qışşərən qışşərə bircə səz, bir kosorlu mənviqələrə yələnən istəndən gətirən Hafiz Əli.

Yuxarıdaqı mənasılar dərin cədədiyi həyəti-poetik tikintisi, fəlsəfi mənası Ə.R.Xələfli għidro tətar, şəhər şəhər ilə yanmış amanlıdaqı təvə bagışlılıq apqıydın görüb-sənir və cəsədələr də qəbəğətli cədərdir ki, bu mənasılda vurğulanmış fikirler həyətin birbəyə canlı şəhərlər, həyətənən gəndikdərinən hədli nəqdimdir. Lakin bu həyət təkcə ümumi mənasında həyətənənətək etdirir, bu həyət həcmi hər bir hərbizin təmənəzələrinən golđı-kəşən yəqutlarını belədir. Və cənbi zəməndə həyət, həm də şair Hafiz Əlinin omur döryəsindənən ağı-sədəsədər; hərədkən ləlik mənətənətəcə qarın təx həyəti obrazını açıb göstərir.

(Dərinin 9-cu nüüməsi)

HƏYATDAN GƏLƏN SƏS

(Əvvəl 7-ci sahifədə)

Şeir öz yaşantıları, duyu ve döşinelerini poeziyasının canlı obrəzəmə çevirməyi bacarıq və bu poeziya, həm də canlı həyatın özərinə obrəzəmə təməl edir: «Ölüyən yəz öz anında sən nəfədə, an». Qeyd etmək istəniləndə Kəriyirəm dərdli-dərdli. Bilmərəm tərəqqiñə nəslidəyəm, ya ar da dərzi qannda». Hafiz Oli Rza Xələfli Hafız yaradıcılığının məhiyyətini bəslə aşıq: «Hafız Oli «Dünyadan böyük dünya» adlandırdığı şeirini bu məsələlər baylayır. Elə ilk məsələdənəcə bizi hadisəni da, hadisənin bütün aşırığını da dərk edirik, bir səhə, o məsələni gənərərik. Demək, ojul da qeyndən onasını məzəcə spərm. Bu o qədər ağır, çökilməz bir dəddir ki, əvlədi o dərdin altında tek qoyub, ona kömək olı wəzmənəməq, onu bu dəddən ayırmamaq on azı bigənəlikdir - düşyənin bigənəliyi. Təbii ki, bu, bir abdiyyat yoldur. Bu yolu dağınmaq, bə yelen qarşımı kəsmək məmkünsüzdür. Ancaq bu hissələr insanları bir-birinə təraf çağırır hissələrdir, insanların yaxallaşdırır duyulurdu. Dünyanın hərəkəti səhəviyidir. Bu, o qədər geniş, o qədər global bir məhvəndür ki, burda Qarabağ da görünür, burda Öfqənistan da görünür, burda Türkmen da, kərkük da görünür. Hərda ev dağdır, xəzə yarılırsa, hərda insan dərdi varsa, hamısı görürür» (səh. 41). Hələ, Q.R.Xələfli doğra deyir: «Dünyadan böyük dünya» şeirini bu cür həqiqət həcağından da yene har şey aydın görünür. Yeno həyatın özü görürür həyat-əlim qoşalığında və bu ziddiliyyətlər qoşpağında yaşayın insan əvlədinin çəkdiyi mədżələr, ajn-əclar...».

Oli Rza Xələfli ədəbi-mənəvi mühitindən kifayət qədər əziləne inam yaratmış sonatkarıdır. Hamonuz mələkəndür ki, inam yox yerdən yaranır. Bənen üçün inanma comiyətə fədakar xidməti olmalıdır. İnsanlara doğməliyi, yaxınlaşdı, comiyətə sergisi olmalıdır. Təsəddüfi deyil ki, AMEA-nın müxbir üzvü Nizami Cəfərov əzlinin dorin mövhibəsi ilə yazar: «Oli Rza Xələfli Azərbaycan ədəbiyyatının - poeziyasının və məsəlinin, ədəbi tənqidinin və publisistikasının, milli ictimai fikrinin bu gün təmiridə qədər de sevilen nümunəyəndələrinənən biridir. Və bütün bu sahələrdəki böyük istedadı ilə yanğı, xüsusü zəhmatkeşliyi, sonatının ham şərkiyət həkkindən, həm də «qara fehlosi» olmasından nüfuzuna həmişə yüksəltmiş, səsəniyyətinin hörmət getirmədir». Sonatkarın haqqında bu sözələri görkəmli alim orun "Təsəddüçünin azərbaycanlıq idealı" kitabına yazardı: «On səx»da - özü da ləp avvalıq yazar. Q.R.Xələflinin yaradıcılığında həyatın dəsti, ağacı, ayaq binin maqamlarında görünən tərafədir. Ama da, turpaq da. Vətən da... Q.R.Xələfli üçün həntə, su, torpaq nadir... elə idur.

Aşa ikisi on ağın dəmidir. Hafız Oli bu dərdi öz dərdi kimi necə yanğılı verirsa, eləcə də «Qobustan adərməndən, Azañ idamından özü bəri» bütün böşəsəlinin yaşadığı bu dərdlərin hər birinəñ rəqən cymə oldığını da Q.R.Xələfli açıqlamaqla bir dəha qar və həyat amilisin bir-birindən ayrılmaz olduğunu təsdiq yemək olur. Eym zamanda şeirin yaradıcılığına istinadən insanların sosial məzədi hərəkətinə öksərəsindən ibarət olduğu mənviqini ortaya çıxmağa müvəssər olur.

Səhifə 111
filologiya dərsi fəlsəfi doktoru